

Palæstinenserne situation

Palæstinenserne situation syntes at blive stadig mere håbløs. Deres organisation, PLO, var allerede i 1971 blevet fordrevet fra Jordan, og i 1982 rykkede Israels hær ind i Libanon og tvang dem også bort herfra – til Tunis. Det var den lokale palæstinensiske befolkning i de besatte områder, der fra slutningen af 1980'erne holdt Palæstinaspørgsmålet levende i verdensoffentligheden gennem den såkaldte "intifada" (opstand), der bestod i civil ulydighed og demonstrationer mod den israelske besættelse.

For USA var det naturligvis af stor interesse at få løst Palæstina-konflikten, fordi den i så høj grad belastede forholdet til den arabiske verden og styrkede de anti-vestlige følelser i de arabiske og muslimske befolkninger. Da PLO under Yassir Arafat officielt gav afkald på brug af terror og reelt anerkendte staten Israels eksistens, syntes der at være mulighed for en to-statsløsning med oprettelse af en palæstinensisk stat i Gaza og på Vestbredden.

I 1993 blev der undertegnet en foreløbig fredsaftale, der førte til, at der oprettedes et palæstinensisk selvstyre i de to nævnte områder. Derefter gik fredsprocessen i stå. Islamistiske ekstremister bekæmpede den, fordi den indebar anerkendelse af Israel, og de rettede fra de palæstinensisk administrerede områder terrorangreb mod Israel, i høj grad i form af selvmordsaktioner. På den israelske side bekæmpede ortodokse jøder og bosættere i de besatte områder fredsprocessen, og den ansvarlige israelske premierminister, Rabin, blev myrdet af en jødisk ekstremist i 1995.

Irans revolution og krigene i Den Persiske Golf

Oliekrisen i 1973 viste med al ønskelig tydelighed, hvor afhængig den vestlige verden var af Mellemøstens olie. Hovedparten af denne olie kommer fra Den Persiske Golf, hvor Irak, Saudi-Arabien og Iran er store producenter sammen med en række små sheikdommer: Kuwait, De Forenede Arabiske Emirater, Qatar, Bahrain. For USA havde sikringen af olietilførslerne herfra allerhøjeste prioritet.

I 1970'erne var Irak som ovenfor nævnt allieret med Sovjetunionen, så den amerikanske indflydelse i regionen byggede på samarbejde med Saudi-Arabien og Iran. Begge disse stater var reelt enevældige monarkier, men mens den saudiarabiske kongefamilie var ortodoks islamisk og holdt vestlig kulturindflydelse ude af landet, var den iranske shah Reza Pahlavi fast besluttet på at modernisere sit land. De enorme olieindtægter blev brugt på store industrialiseringsprojekter og på militær oprustning, og det traditionelt indflydelsesrige præsteskab blev fejet til side. De iranske byer, især hovedstaden Teheran, fik i stigende grad et vestligt præg.

Shahens diktatoriske styreform og ringe respekt for præsteskabet skabte ham mange fjender, lige fra kommunister over almindelige demokrater til konservative muslimer. I 1977 voksede denne opposition til et egentligt oprør, og i 1979 måtte shahen opgive magten. Det viste sig, at præsteskabet under ledelse af ayatollah Khomeiny var den stærkeste politiske kraft. Til stor forundring for verden fik det persiske Iran et præstestyre, der erklærede Gud, Allah, for den øverste suveræn over den nye islamiske republik, og som forkyndte, at det øverste præsteskab forvaltede magten på hans vegne.

4. Irans grundlov 1979:

"Den Islamiske Republik er en ordning, som har sin grund i følgende trossætninger:

1. Den ene Gud ("Der findes ingen gud foruden Gud", koranen 3: 18/16) og henføringen af suveræniteten og den kanoniske lovgivning til Ham og nødvendigheden af at underkaste sig Hans vilje.

2. Den guddommelige åbenbaring og dens fundamentale rolle i udlæggelsen af lovene

...

Under fraværet af Hans Højhed Tidsalderens Herre* (Må Gud den Højeste påskønne hans tilsynekomst) betror Den Islamiske

Republik tilsynet med styret og ledelsen af fællesskabet til en retfærdig og gudfrygtig retslærd, der er bevidst om tiden, handlekraftig og indsigtfuld, og hvis ledelse en majoritet af befolkningen har anerkendt og accepteret..."

**Det muslimske samfunds øverste politiske og religiøse overhoved er ifølge Islam profeten Muhammeds efterfølger, imamen. Ifølge den shiitiske gren af Islam, som næsten alle iranere tilhører, lever imamen skjult, og man afventer hans tilsynekomst.*

For denne islamiske republik var Vesten og vestlige værdier Satans værk, og den vestlige indflydelse i Mellemøsten var udtryk for, at selve Islam var i fare. På alle mulige måder gjorde præsteskabet op med vestlig kultur og vestlig indflydelse i Iran: Påklædning, musik, bøger, undervisningssystem osv. En lang række af shahens tilhængere blev fængslet og henrettet som "fjender af Gud". Islamisk lovgivning gennemførtes i alle dele af samfundet med alvorlige konsekvenser for de iranske kvinders stilling. Det var som en tilbagevendende til middelalderlige tilstande.

Eftersom ayatollahen udøvede suveræniteten på Guds vegne, var Iran heller ikke bundet af almindelig international lov. Islamiske revolutionsgardister besatte således den amerikanske ambassade og holdt personalet fanget i over et år.

Den iranske revolution i 1979 førte til at shahen måtte flygte, hvorefter præsteskabet under ledelse af ayatollah Khomeiny kunne overtage magten. Politisk plakate med følgende tekst: "Når djævelen flygter ankommer engelen".

Med indførelsen af den islamiske republik var USAs vigtigste allierede i området blevet en bitter fjende – for de iranske præster anså USA for at repræsentere Satan selv.

Der havde åbnet sig en ny ideologisk front i verdens politik. Det var ikke længere blot en modsætning mellem kapitalisme og liberalt demokrati på den ene side over for kommunismen på den anden. Nu stod den yderligtgående, fundamentalistiske islam som en erklæret fjende af begge disse europæiske tænkemåder. For de fundamentalistiske muslimer fordømte selvfølgelig den gudløse kommunisme lige så kraftigt som den amerikanske kapitalisme.

Irak-Iran-krigen 1980-1988

Saddam Husseins socialistiske Baath-diktatur i Irak var i et stærkt modsætningsforhold til Khomeinys Iran. De to stater lå i strid om kontrollen med den vigtige vandvej Shatt al Arab, der danner grænse mellem dem. Desuden betragtede iranerne Saddam Hussein, der var kommet til magten i 1979, som en frafalden muslim, der stod i spidsen for et gudløst styre. Saddam og hovedparten af Baath-partiet var sunni-muslimer, men flertallet af den irakiske befolkning var shia-muslimer som iranerne. Khomeiny opfordrede shiitterne i Irak til at rejse sig og afsætte den ugudelige Saddam.

Irans militær var stærkt svækket efter udrensningen i shahens officerskorps, så Saddam Hussein mente, øjeblikket var gunstigt til at erobre kontrollen med Shatt al Arab og standse iranernes undergravende virksomhed, så i 1980 gik Irak til angreb på Iran. Efter indledende militære succeser kørte den irakiske offensiv fast, og krigen blev til en stillingskrig, der er blevet sammenlignet med krigen på vestfronten under Første Verdenskrig. Iranerne erklærede hellig krig – ”jihad” – og lovede alle, der faldt i kampen, direkte adgang til paradiset. Massive bølger af fanatiske frivillige søgte martyriet i selvmordsagtige angreb på irakernes stillinger. Nu blev krigen til en overlevelseskamp for det irakiske styre.

Irak fik våbenstøtte fra sin allierede Sovjetunionen, og de rige arabiske olielande ydede Irak store lån. Men også USA og andre vestlige lande hjalp det irakiske styre. For USA gjaldt det først og fremmest om at sørge for, at ingen af de to regionale stormagter, der begge var fjender af USA og Vesten, skulle blive i stand til at dominere Den Persiske Golf og få kontrol med olieeksporten fra de små olieeksporterende sheikdommer og fra Saudi-Arabien. Kom en af dem i en sådan position, kunne de tage et kvælertag på den vestlige verdens økonomi. USA sendte også store flådestyrker ind i Golfen for at beskytte olietransporten mod iranske angreb. Det blev efterhånden klart for præstestyret i Iran, at det på denne baggrund ikke var muligt at besejre Irak, og i 1988 sluttede krigen derfor med en våbenhvile.

Krigen om Kuwait 1990-1991

Denne første Golfkrig blev optakten til en ny Golfkrig, og denne gang med USA i en hovedrolle. Krigen mod Iran havde efterladt Irak med en meget stor gæld, bl.a. til det lille naboland Kuwait, som irakerne egentlig betragtede som en irakisk provins. Kuwait og de andre små sheikdommer i Golfen ville ikke eftergive irakerne deres gæld, og for at føje spot til skade producerede de så meget olie, at prisen på verdensmarkedet faldt betydeligt under det

niveau, de olieeksporterende lande havde aftalt. Det var til stor skade for det olieeksporterende Irak, der havde hårdt brug for den udenlandske valuta til genopbygning efter krigen. Derfor gennemførte Irak i august 1990 en besættelse af Kuwait. Senere hævdede irakerne, at det var sket med amerikansk billigelse. Nu var det pludselig Irak, der truede med at tilkæmpe sig et herredømme over Golfen, for nabolandet Saudi-Arabien var militært set en dværg i sammenligning med Irak.

**Mellemøsten og verdens kendte
oliereserver, 2002**

Land	Andel af verdens kendte oliereserver
Saudi-Arabien	25,4%
Irak	11,0%
Forenede Arabiske Emirater	9,6%
Kuwait	9,2%
Iran	8,6%

Krigen om Kuwait 1990-1991 opfattes på denne irakiske plakat som en tvekamp mellem den irakiske diktator Saddam Hussein og den amerikanske præsident Georg Bush, senior.

USA erklærede, at det ikke ville acceptere yderligere irakisk ekspansion, og fik Saudi-Arabiens accept af overførsel af store amerikanske styrker til den arabiske halvø. For den saudiarabiske kongefamilie var det et svært og risikabelt skridt at invitere kristne, vantro militære styrker ind i det land, der rummede de største islamiske helligdomme i byen Mekka, som er valfartsmål for alverdens muslimer.

I FNs sikkerhedsråd fik USA vedtaget en resolution, der godkendte brug af væbnet magt til at fordrive irakerne fra Kuwait. At det kunne lykkes, skyldtes bl.a., at Sovjetunionen på det tidspunkt var på vej mod opløsning og undlod at nedlægge veto. Under præsident George Bush senior (præsident 1989-1993) opbyggede USA en stor koalition, hvor de store vesteuropæiske NATO-lande og mange arabiske lande deltog, og i en lynkrig i januar-februar 1991 fejede den amerikansk ledede koalition irakerne ud af Kuwait. Der blev indgået en våbenhvile på den betingelse, at Irak skulle afskaffe sine masseødelæggelsesvåben – kemiske og biologiske – og acceptere, at det skete under kontrol af FNs våbeninspektører. Iraks shiitiske flertal rejste sig i oprør for at vælte Saddam, men dette oprør blev slået ned med hård hånd. I nord opnåede det kurdiske mindretal reelt selvstyre under beskyttelse af det amerikanske luftvåben. USA havde fået etableret en ny magtbalance i Golf-området, men det var en skrøbelig balance, hvor begge de to regionale stormagter var erklærede fjender af USA.

Afghanistan mellem kommunisme og islam 1978-2001

Samtidig med, at USA i 1980'erne var i konflikt med det iranske præstestyre, støttede det energisk fundamentalistiske muslimske grupperinger i Afghanistan. Her var et kommunistisk styre nemlig blevet etableret ved et kup i 1978, hvor den afghanske konge blev afsat. Det nye styre stødte imidlertid på kraftig modstand fra det konservativt indstillede flertal i den afghanske befolkning, og der udviklede sig snart en borgerkrig mellem det moderniseringsivrige kommunistiske styre og fundamentalistiske islamiske guerillaer. Da regeringen var ved at tabe denne borgerkrig, rykkede den sovjetiske hær til undsætning i december 1979. For USA var det en foruroligende sovjetisk ekspansion. Fra Afghanistan kunne sovjetiske kampfly operere over Den Persiske Golf, og det var en yderligere trussel mod de amerikanske interesser i området. Året før var den stærke allierede Iran jo blevet til en fjende.

Hvad Moskva havde troet var en begrænset militæraktion, viste sig at blive til et årelangt mareridt. De muslimske guerillaer fik lov til at oprette baser i nabolandet Pakistan, og USA gav

dem våben, der var effektive mod de sovjetiske fly og kampvogne. Krigen blev en voksende belastning for Sovjetunionen, og i 1988 blev der indgået en aftale mellem USA, Sovjetunionen, Pakistan og den sovjetisk-støttede afghanske regering om, at de sovjetiske tropper skulle trækkes ud af Afghanistan, og at både Sovjetunionen, USA og Pakistan skulle indstille hjælpen til krigens parter. Den sidste del af aftalen overholdt ingen.

Talibanstyret 1996-2001

Efter yderligere fire års borgerkrig sejrede de muslimske guerillaer. Det førte til årelangt kaos i Afghanistan, hvor forskellige muslimske krigsherrer sloges om magten, indtil en fundamentalistisk muslimsk bevægelse, talibanerne ("de søgende"), i 1996 fik samlet det meste af Afghanistan under et ekstremt ortodokst muslimsk styre.

I bestræbelserne på at trænge Sovjetunionen ud af Afghanistan havde USA hjulpet en anden fjende til magten. Det var et styre, der var endnu strengere end det iranske i sin fortolkning af, hvad der kunne tillades i et muslimsk land. Kvinder blev udelukket fra uddannelse og arbejde, strenge påklædningsforskrifter blev gennemført, og mænd blev fængslet, hvis de barberede sig eller klippede deres skæg. Musik, film og tv blev forbudt, og voldsomme straffe blev indført og praktiseret: Offentlige henrettelser og amputationer af hænder. Talibanerne forsøgte også at fjerne minderne fra Afghanistans ikke-islamiske fortid. Religiøse kæmpeskulpturer fra oldtiden sprængtes i luften.

Under talibanerne blev Afghanistan desuden et tilholdssted for yderligtgående muslimske terroristorganisationer.

Den muslimske radikalisme

Den iranske revolution og talibanernes sejr i Afghanistan var de to mest markante resultater af den islamiske vækkelse, der kom til at præge Mellemøsten fra 1970'erne. Denne vækkelse var en reaktion på en århundredlang proces, hvor vestlige værdier i stigende grad havde trængt den traditionelle islam tilbage. Igennem 1800-tallet og 1900-tallet var der sket en omfattende sekularisering i de muslimske samfund. Uddannelses- og forvaltningssystemer var blevet opbygget efter vestlige modeller, og den vestlige kapitalisme havde inddraget de muslimske landes økonomier i den internationale økonomi. De religiøse læreres autoritet var blevet svækket, og byernes mellem- og overklasse var i deres kultur blevet stadig mere vestligt prægede – de klædte sig som vesterlændinge, uddannede sig som vesterlændinge, hørte vestlig musik og så vestlige film osv.

Det mest markante eksempel på modernisering og vestliggørelse var udviklingen i Tyrkiet 1922-23, hvor religion og stat blev adskilt og